

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 392

Gospodarka regionalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Dariusz Głuszczyk
Marek Obrębalski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Agata Wiszniowska

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-510-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Franciszek Adamczuk: Szlak turystyczny Via Sacra w Euroregionie Nysa jako regionalny produkt turystyczny	9
Tomasz Bartłomowicz, Lucyna Wojcieszka: Metody wyborów dyskretnych w badaniach preferencji konsumentów usług hotelarskich powiatu jeleniogórskiego	17
Iwona Franczak: Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik aktywizacji gospodarczej regionu	26
Dariusz Głuszczuk: Regionalny fundusz wspomagania transakcji finansujących innowacje – ujęcie koncepcyjne.....	36
Maria Kola-Bezka: Wybrane uwarunkowania klimatu przedsiębiorczości w regionach wschodniego pogranicza UE i Białorusi	44
Marian Maciejuk: Wykorzystanie funduszy unijnych w jednostkach samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w latach 2007-2013.	53
Aneta Męcza: Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej w Polsce – wstępna ocena	62
Jan Polski: Spójność terytorialna jako podstawa polityki regionalnej	73
Jan Stachowicz, Sławomir Olko: Procesy wdrażania regionalnej strategii innowacji jako reifikacja sieci działań – przykład województwa śląskiego	81
Jadwiga Suchecka, Edyta Żmurkow-Poteralska: Innowacyjność a zmiany strukturalne rynku pracy w województwie łódzkim.....	90
Olimpia Stanaszek: Badanie jakości życia w Polsce.....	99
Edyta Szafranek: Zintegrowane inwestycje terytorialne jako narzędzie budowy potencjału obszarów funkcjonalnych. Przykład Kędzierzyńsko-Kozielskiego Subregionalnego Obszaru Funkcjonalnego	109
Marek Szajt: Przestrzenne zróżnicowanie w finansowaniu działalności B+R jako miara potencjału innowacyjnego	119
Kinga Szmigiel: Nowa koncepcja finansowania innowacji w przedsiębiorstwach w okresie programowania 2014-2020	129
Piotr Szwinta: Możliwości rozwoju transgranicznych klastrów turystycznych w Polsce	138
Grzegorz Tekieli: Niewykorzystany kapitał ludzki w podregionach województwa dolnośląskiego	147
Arkadiusz Wojtkiewicz: Efekty społeczne bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Jeleniej Górze oraz w powiecie jeleniogórskim.....	155
Jolanta Zawora: Regionalne zróżnicowanie sytuacji finansowej gmin w Polsce	164

Summaries

Franciszek Adamczuk: Via Sacra as a regional tourism product in the Neisse Euroregion	9
Tomasz Bartłomowicz, Lucyna Wojcieszka: Discrete choice methods in the research of preferences of hospitality services consumers in Jelenia Góra district	17
Iwona Franczak: Special economic zones as a factor for activating regional economies	26
Dariusz Głuszczyk: Regional support fund for the financing innovations transactions – conceptual approach	36
Maria Kola-Bezka: Selected determinants of entrepreneurship climate in the regions of eastern borderland of the eu and belarus	44
Marian Maciejuk: The use of European Union funds in local government units in Lower Silesia Voivodeship in the period 2007-2013	53
Aneta Mędzia: The european grouping of territorial cooperation in Poland – preliminary assessment	62
Jan Polski: Territorial cohesion as the basis for the regional policy	73
Jan Stachowicz, Sławomir Olko: Implementation of the regional innovation strategy as the network of activities – example of the Śląskie Voivodeship	81
Jadwiga Suchecka, Edyta Żmurkow-Poteralska: Innovation vs. structural changes in the labour market in the Lodzkie province	90
Olimpia Stanaszek: Study of quality of life in Poland	99
Edyta Szafranek: Integrated territorial investments as a tool of building the capability of functional areas on the example of Kędzierzyńsko-Kozielski Sub-regional Functional Areas	109
Marek Szajt: Spatial differentiation in funding of R&D activity as a measure of innovative potential	119
Kinga Szmigiel: A new concept of innovations financing in enterprises in the programming period 2014-2020	129
Piotr Szwinta: Tourism clusters development prospects in the border-adjacent areas of Poland	138
Grzegorz Tekieli: Unused human capital of Lower Silesia Voivodeship sub-regions	147
Arkadiusz Wojtkiewicz: Social effects of foreign direct investment in Jelenia Góra and the district of Jelenia Góra	155
Jolanta Zawora: Local differences in the financial situation of municipalities in Poland	164

Jan Polski

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

e-mail: janpolski@interia.pl

**SPÓJNOŚĆ TERYTORIALNA
JAKO PODSTAWA POLITYKI REGIONALNEJ**

**TERRITORIAL COHESION
AS THE BASIS FOR THE REGIONAL POLICY**

DOI: 10.15611/pn.2015.392.08

Streszczenie: Celem pracy jest próba konkretyzacji działań samorządów regionalnych i lokalnych przy udziale państwa na rzecz poprawy spójności terytorialnej. Podstawę artykułu stanowią problemy Polski Wschodniej, a ściślej – najsłabiej zurbanizowanego województwa lubelskiego. Ze względu na niski poziom urbanizacji wszystkich województw tej części kraju w artykule akcentowana jest potrzeba policentrycznego kształtowania osadnictwa i działalności gospodarczej, opartego na sieci miast. W tym zakresie wskazane są zadania samorządów wojewódzkich i lokalnych, jak też trudności z ich realizacją. Szczególnym wyzwaniem dla polityki spójności jest rozwój marketingu terytorialnego, podnoszącego atrakcyjność miast dużych, średnich i małych, a także całych regionów. W końcowej części treści artykułu określono znaczenie spójności terytorialnej w osiąganiu innych priorytetowych celów polityki regionalnej.

Słowa kluczowe: spójność terytorialna, policentryczność, zadania samorządów.

Summary: The object of this paper is the attempt of the specification of the regional and local government actions with the participation of the state to improve the territorial cohesion. The content of this article is based on the problems of Eastern Poland and more precisely on the basis of the least urbanized Lublin Voivodeship. Due to the low level of urbanization of all voivodeships of this part of the country, the article emphasizes the need for the polycentric development of the settlement and the economic activity based on the network of cities. In this respect there are indicated the tasks of voivodeship and local self-government bodies as well as the difficulty in their implementation. A particular challenge for the cohesion policy is the development of the territorial marketing raising the attractiveness of the large, medium and small cities and whole regions. The final element of the article is determining the significance of the territorial cohesion in achieving other priority regional policy objectives.

Keywords: territorial cohesion, polycentricity, tasks of self-governments.

1. Wstęp

Spójność terytorialna jest jednym z trzech składowych celów polityki regionalnej Unii Europejskiej. Ciągłe trwa dyskusja nad istotą tego pojęcia zarówno w całej Unii, jak i w poszczególnych krajach członkowskich. Podłożem tej dyskusji jest między innymi zróżnicowana sytuacja poszczególnych krajów i ich regionów. Różna jest również waga poprawy spójności terytorialnej w regionach europejskich. Polskie regiony można zaliczyć do tej grupy, dla której poprawa spójności terytorialnej ma priorytetowe znaczenie, zwłaszcza dla opóźnionych w rozwoju regionów Polski Wschodniej.

Celem tego artykułu jest uzasadnienie tezy, że bez poprawy spójności terytorialnej niemożliwe jest osiągnięcie coraz wyższej konkurencyjności i rozwoju zrównoważonego oraz zahamowanie wzrostu dystansu między regionami Polski Wschodniej a pozostałą częścią kraju. Istnieje więc potrzeba dostosowania interpretacji spójności terytorialnej i uzasadnienie, że cel ten powinien być postawiony w polityce regionalnej ponad innymi celami unijnymi jako warunek ich osiągnięcia.

Znaczenie spójności terytorialnej implikuje potrzebę konkretyzacji najważniejszych kierunków polityki i zadań samorządów wojewódzkich oraz lokalnych w jej obrębie w dostosowaniu do specyfiki przyrodniczej, społecznej i gospodarczej oraz uwarunkowań historycznych danego obszaru. Wskazanie tych kierunków zostało podjęte w tym artykule na gruncie problemów województwa lubelskiego, jako najbardziej zaniedbanego pod względem spójności terytorialnej w skali kraju.

2. Spójność terytorialna. Istota pojęcia

We wszystkich obecnie obowiązujących dokumentach dotyczących polityki regionalnej Unii Europejskiej i rządu RP, na przykład w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju [2011, s. 86], podkreśla się znaczenie spójności terytorialnej. Od czasu ogłoszenia Zielonej Księgi w sprawie spójności terytorialnej [2008, s. 3] toczy się dyskusja nad istotą tego celu. Na podstawie większości stanowisk krajów członkowskich uznano, że: „spójność terytorialna może być rozumiana jako zapewnienie harmonijnego, zrównoważonego i policentrycznego rozwoju różnego rodzaju terytoriów” [Spójność terytorialna 2009, s. 11]. Z tejże publikacji można przytoczyć dwie inne definicje. T. Markowski [2009, s. 78] spójność terytorialną określa jako: „taki stan zagospodarowania przestrzennego, który gwarantuje poprawę spójności społecznej i gospodarczej”. Według G. Gorzelaka [2009, s. 64] jest to „eliminowanie barier i ograniczeń wynikających z zagospodarowania przestrzennego ograniczających możliwości uzyskiwania spójności gospodarczej i społecznej”. Z trzech przytoczonych definicji spójności terytorialnej wynika, że najważniejszymi jej elementami jest poprawne zagospodarowanie przestrzenne, harmonijność rozwoju, policentryczność i rozwój zrównoważony.

W podejściu strategicznym do polityki regionalnej wypada wskazać problem kluczowy, będący przyczyną hamowania rozwoju we wszystkich pozostałych jego aspektach. Na przykładzie województwa lubelskiego najwyraźniej widać, że jest to niska policentryczność osadnictwa i działalności gospodarczej. W szczególności jest to niska koncentracja potencjału społecznego i gospodarczego w miastach, co znacznie obniża możliwości osiągania efektów zewnętrznych o zasięgu lokalnym (wewnątrzmijskich). Jednocześnie gęsta i rozproszona sieć osadnicza na terenach wiejskich uniemożliwia poprawę stanu środowiska, hamuje wzrost efektywności rolnictwa i przedsiębiorczości pozarolniczej. Ponadto ogranicza efektywność lokalnych i regionalnych sieci infrastruktury technicznej, przede wszystkim aktywność rynków lokalnych, a zatem i pomnażanie kapitału.

Pojęcie policentryczności osadnictwa i działalności gospodarczej w dalszym ciągu wymaga uściślenia w różnych skalach przestrzeni [Veneri, Burgalassi 2012, s. 1019-1021]. Wiąże się to z odpowiedzią na pytanie, jak powinna być urządzona przestrzeń regionów, która sprzyjałaby rozwojowi społecznemu i gospodarczemu i jednocześnie poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Zdaniem autora, zagospodarowanie przestrzenne różnego rodzaju terytoriów, zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego, powinno charakteryzować się kilkoma cechami składającymi się na ład przestrzenny, i to nie tylko w skali lokalnej, lecz również regionalnej, a także międzyregionalnej. Oto te cechy:

- wzrost udziału osadnictwa i pozarolniczej działalności gospodarczej w miastach „kosztem” terenów wiejskich (otwarcie miast na wzrost i rozwój);
- sprawna dostępność komunikacyjna (lokalna, regionalna i międzyregionalna);
- uwalnianie od chaotycznej zabudowy terenów przyrodniczo cennych, zdolnych do odtwarzania bioróżnorodności;
- proekologiczne formy rolnictwa oraz wzrost powierzchni lasów.

Wymienione cechy odnoszą się do regionalnego wymiaru terytorialnego. Pozostaje otwarta kwestia spójności w wymiarze lokalnym. Na ten temat jest niewiele deklaracji w dokumentach polityki lokalnej, takich jak strategie rozwoju oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, głównie miast. W dokumentach polityki regionalnej i przestrzennej zbyt słabo określona jest rola poszczególnych miast i osad ważnych dla przyszłego rozwoju. Ich rangę determinuje stan istniejący i prognozy, a nie śmiałe, długofalowe wizje zmian układów osadniczych, co na przykład proponuje J. Bański [2007, s. 77], wskazując na potrzebę dwóch horyzontów działania: operacyjnego na najbliższe 20 lat i dalekosiężnego w perspektywie pięćdziesięcioletniej.

3. Dwa kierunki polityki spójności. Policentryczny układ miast

Ważne deklaracje policentrycznego rozwoju regionów [por. Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020, 2011, s. 5] mocno akcentują potrzebę urbanizacji, w tym rozwoju miast. Obecnie jest to główny problem Polski Wschodniej. Wyraźnie w najgorszej sytuacji jest województwo lubelskie, gdzie na jedno miasto przypada niemal dwukrotnie

większa powierzchnia województwa niż średnio w kraju. W trzech województwach południowo-wschodniej części kraju: lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim, ponad 54% ludności mieszka na wsi. Każde z tych województw ma tylko jedno duże miasto liczące powyżej stu tysięcy mieszkańców. Są to stolice województw. Nadmierna monocentryczność sieci miejskiej jest też problemem wielu innych województw.

Wypada odpowiedzieć na pytanie, jaki kierunek działań przyjąć, aby wdrażać politykę spójności terytorialnej. Odpowiedź częściowo wynika już z jej definicji. Jest to polityka policentrycznego rozwoju miast [por. Europejska Karta Planowania, 2013, s. 7]. W przypadku najbardziej urbanizacyjnie zaniedbanej wschodniej części kraju jest to problem pierwszoplanowy, aczkolwiek bardzo trudny. W istocie rzeczą wyzwaniem nie jest zagęszczanie sieci miejskiej poprzez nadawanie lub przywracanie niektórym ośrodkom gminnym praw miejskich. Taki kierunek nie poprawi sytuacji przestrzennej, sprzyjającej przyspieszeniu rozwoju, choć formalnie poprawi poziom urbanizacji.

Najistotniejsze są dwa inne kierunki działań na rzecz policentryczności przełamującej hamulce rozwoju regionów. Jednym jest aktywna, regionalna polityka urbanizacji, wyraźnie wskazująca i wspierająca wzrost wielkości i rozwój miast średnich do poziomu umożliwiającego rozwój funkcji wielkomiejskich. Ich przyszła sieć w zasadzie mogłaby być oparta na byłych stolicach województw sprzed 1999 roku. Polityka policentryczności powinna obejmować także poprawę standardów urbanistycznych mniejszych miast, tak aby umożliwić ich otwarcie na rozwój. Drugim kierunkiem są konieczne przemiany strukturalne w obrębie miast i otwarcie ich na nowych użytkowników, w tym na przedsiębiorczość, mieszkalnictwo, usługi publiczne (instytucje i organizacje społeczne) oraz na przyjezdnych. Ten kierunek powinien być domeną zarządzania przez samorząd lokalny, jednakże przy wydatnym wsparciu przez samorządy wojewódzkie i państwo.

4. Zadania polityki regionalnej

Obydwa kierunki są wielkimi wyzwaniami, a jednocześnie warunkami koniecznymi w procesie realnego wdrażania polityki spójności terytorialnej. Polityka państwa i samorządów regionalnych ma za zadanie przygotować instytucjonalne warunki, a także wsparcie finansowe rozwoju miast. W obrębie warunków instytucjonalnych jest kilka zadań. Po pierwsze, jest to wskazanie miast w regionach, których rozwój powinien być poparty wzrostem ich wielkości, a przez to zdolności generowania rozwoju poprzez uaktywnianie potencjałów endogenicznych. Samorząd wojewódzki ma w tym zakresie co najmniej dwa narzędzia. Jednym jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa, a drugim podział strumieni unijnej pomocy finansowej. Na kwestię kierowania tej pomocy do obszarów (regionów) niemających wielkich metropolii zwracają uwagę między innymi K. Heffner i P. Gibas [2011, s. 45-49], określając to zjawisko jako wypłukiwanie z nich zasobów.

Po drugie, zadaniem samorządów regionalnych jest także odniesienie się do planowego kształtowania stolic województw łącznie z urbanizującym się ich bezpośrednim

wiejskim zapleczem. Jak dotychczas proces ten przebiega żywiołowo, z dużym marnotrawstwem terenów i wysokimi kosztami infrastruktury technicznej. Gminy wiejskie, sąsiadujące z dużymi miastami, przygotowały planistycznie duże tereny dla indywidualnej zabudowy mieszkaniowej. Z przygotowaniem planistycznym nie idzie w parze przygotowanie infrastrukturalne. Opóźnienia dotyczą głównie budowy nowych dróg lokalnych, które umożliwiłyby zadowalające wykorzystanie terenów podmiejskich.

Zdaniem autora, nie można przeciwdziałać rozwijającej się zabudowie podmiejskiej, jako że w dalszym ciągu jest to naturalny rozwój funkcjonalno-przestrzenny dużych miast. Niezaprzeczalnie potrzebne jest jednak jej porządkowanie z określeniem lokalnej wizji ładu przestrzennego. Najczęściej osiedla podmiejskie są ubogie pod względem struktury funkcjonalnej, zwłaszcza w zakresie usług podstawowych. Zwykle nie ma w ich obrębie zaplanowanych i urządzonych terenów publicznych. Ponadto ceny oferowanych do sprzedaży działek budowlanych są zbyt wysokie dla potencjalnie zainteresowanych. Obrót tymi działkami jest mało intensywny. Problem ten mógłby być częściowo rozwiązany przez znacznie większą podaż gruntów przeznaczonych do zabudowy w rozwijających się osiedlach podmiejskich. Jednakże miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego określają zbyt rzadką sieć dróg lokalnych, a zatem i pasm zabudowy. Ochrona małych fragmentów gruntów rolnych między szeregową zabudową podmiejską ma wielce wątpliwy sens, zarówno z punktu widzenia rolnictwa, jak i budownictwa mieszkaniowego. Duże miasta, mając w swojej dyspozycji te tereny (w granicach administracyjnych), prawdopodobnie poprawniej prowadziłyby gospodarkę zarówno w fazie przygotowania planistycznego, jak i uzbrojenia technicznego.

Problemem dużych miast, głównie stolic województw, jest też kształtowanie nie tylko zabudowy w ich bezpośrednim sąsiedztwie, ale całych układów aglomeracyjnych. W ujęciu ogólnym można w ich obrębie wydzielać trzy strefy: miasto centralne lub zespół miast połączonych wspólnymi granicami administracyjnymi, strefę pośrednią z funkcjami osiedlowej zabudowy, lasami, terenami chronionymi dolin rzecznych oraz pierścień zewnętrzny oparty na ośrodkach satelitarnych.

Obecnie wzajemne relacje pojęć „aglomeracja miejska” i „obszar metropolitalny” są nieuporządkowane. W opinii autora stolice kilku województw wschodnich nazbyt ambitnie nazwano potencjalnymi metropoliami, mimo że nie koncentrują *de facto* funkcji o rozległym znaczeniu, w tym krajowym i międzynarodowym. Wielkością także nie odpowiadają metropoliom. Należą natomiast do Unii Metropolii Polskich. Wśród dwunastu dużych miast tworzących tę Unię znalazły się także: Białystok, Lublin i Rzeszów.

Biorąc pod uwagę, że metropolia jest pojęciem funkcjonalnym, a aglomeracja miejska morfologicznym [por. Markowski, Marszał 2006, s. 16], korzystna dla wymienionych miast i ich regionów byłaby orientacja na planowe kształtowanie aglomeracji miejskich. Zobowiązuje ono do uporządkowanego, policentrycznego rozwoju centrum i ośrodków satelitarnych oraz osiedli w strefie pośredniej. Jest to przede wszystkim przedmiot polityki i zadań samorządu wojewódzkiego. Analogiczne podejście byłoby wskazane także w odniesieniu do stolic innych województw, które dotychczas nie osiągnęły rangi metropolii.

5. Spójność terytorialna w polityce lokalnej

Spójność terytorialna jako cel polityki regionalnej obejmuje także politykę lokalną, co już podkreślono w poprzednim punkcie. Stąd też wypada zidentyfikować kierunki lokalnej polityki spójności terytorialnej. Z przedstawionych kierunków regionalnej polityki spójności gminom, zwłaszcza miejskim, przypada podwójna rola. Pierwsza to partnerska współpraca samorządów lokalnych z regionalnymi, drugą zaś to tworzenie lokalnych warunków rozwoju oraz sprawnego funkcjonowania życia społecznego i gospodarczego.

Zakres współpracy samorządu lokalnego z wojewódzkim powinien obejmować koordynację planowania i zarządzania przedsięwzięciami na rzecz spójności danej gminy z jej otoczeniem. Zakres koordynacji zadań jest szeroki. Trudno tu wymienić pełną ich listę. Najważniejszymi przykładami mogą być:

- rozwój funkcji danej gminy/miasta w wymiarze ponadlokalnym, czyli funkcji o znaczeniu egzogenicznym;
- zewnętrzne powiązania komunikacyjne;
- zaopatrzenie w media infrastrukturalne (energia, woda i inne);
- ochrona środowiska i przedsięwzięć z tym związanych;
- usprawnianie relacji funkcjonalnych, poprawiających ład przestrzenny w szerszej skali niż gmina;
- kształtowanie stref funkcjonalnych, w tym klastrów o różnym zasięgu ponadlokalnym.

Przede wszystkim platformą współpracy jest dostosowanie danej gminy do roli, jaką powinna pełnić w sieci osadniczo-gospodarczej regionu i ewentualnie kraju.

Druga grupa zadań, jakie przypadają gminie, głównie miejskiej, w ramach jej spójności wewnętrznej jest w zasadzie wystarczająco opracowana w projekcie Krajowej Polityki Miejskiej [2014, s. 16-17]. Wśród ważniejszych zadań można wymienić:

- rozbudowę układów komunikacyjnych;
- poprawę standardów infrastruktury technicznej zapewniających sprawne funkcjonowanie i rozwój jednostek osadniczych;
- planistyczne i techniczne przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych;
- urządzenie nowych centrów usługowych i terenów otwartych;
- rewitalizację zdegradowanej zabudowy i terenów zaniedbanych, zwłaszcza w śródmieściach i na ich obrzeżach.

Z wymienionej listy zadań wypływa jasny wniosek, że otwarcie miast na wzrost i rozwój wymaga podejścia marketingowego. Doświadczenia europejskie i amerykańskie skupiają się w zasadniczym stopniu na rozwoju zarządzania miastem w sposób menadżerski, głównie zaś na tworzeniu nowych, jakościowo lepszych „produktów miejskich” dla różnych grup użytkowników. Wymieniona lista zadań dla miast polskich stanowi typowe przykłady takich produktów.

6. Marketing miejski i regionalny jako instrument poprawy spójności terytorialnej

Praktyka marketingowa w wymiarze terytorialnym najbardziej jest zaawansowana w dużych miastach. Nierzadko zamiennie używa się pojęć „marketing miejski” [por. Sforzi 1994, s. 341-352] i „marketing urbanistyczny”. Między tymi pojęciami są pewne różnice. Marketing miejski dotyczy poprawy atrakcyjności funkcjonowania miasta w różnych sferach życia społecznego i gospodarczego. Marketing urbanistyczny odnosi się w zasadzie do trwałych elementów zagospodarowania przestrzeni miejskiej, stanowiących atrybuty jego atrakcyjności. Uruchomienie najistotniejszych przedsięwzięć inwestycyjnych napotyka najczęściej poważne trudności, wynikające nie tylko z braku wystarczających funduszy, lecz również z niezrozumienia i oporu społecznego. Przykładem może być urządzenie przestrzeni publicznych różnego przeznaczenia. Budowa dużych obiektów i terenów sportowych, urządzenie placów z pomnikami zasłużonych, wielkich postaci historii jest wydatną poprawą wizerunku danego miasta i wyrazem poprawy jego tożsamości kulturowej. Jednakże takie przedsięwzięcia spotykają się z krytyką społeczną, preferującą sprzedaż wolnych terenów prywatnym inwestorom choćby na budowę kolejnych supermarketów.

Sprzeczności między racjami doraźnymi a długofalowymi ciągle są istotnym hamulcem strategicznego podejścia do wdrażania produktów miejskich [por. Ave 1994, s. 140], zwłaszcza o ich niewymiernym, aczkolwiek bardzo ważnym znaczeniu dla poprawy wizerunku miast. Płaszczyzn sprzeczności jako przeszkód w budowaniu i wdrażaniu strategii marketingu urbanistycznego jest więcej. Są to na przykład sprzeczności między interesem prywatnym a społecznym, spodziewanymi efektami wymiernymi i niewymiernymi oraz inne. W środowiskach społecznego ubóstwa kompleksowe podejście strategiczne do budowania atrakcyjnego wizerunku miast przeważnie ustępuje racjom doraźnym, niepozwalającym na przełamywanie passy ubóstwa.

7. Wnioski

Spójność terytorialna, w tym policentryczność rozwoju, wzbudza powszechne zainteresowanie w Unii Europejskiej. Największe wyzwanie w tym zakresie stoi przed regionami Polski Wschodniej. Regiony te są szczególnie i długotrwanie zaniedbane, nie tylko pod względem poziomu rozwoju, lecz także nieładu przestrzennego oraz niskiej urbanizacji. Realne umacnianie sieci miast w regionach niejako automatycznie będzie prowadziło do poprawy spójności społecznej i gospodarczej. Pozytywnie wpłynie bowiem na warunki życia oraz usprawni rozwój gospodarczy. Będzie także tworzyło korzystne warunki rozwoju zrównoważonego w bardziej wielośrodkowo skoncentrowanej sieci osadniczej. Ostatecznie spójność terytorialna prowadzić będzie do poprawy konkurencyjności miast, stref funkcjonalnych i całych regionów.

Polityka policentrycznego umacniania sieci osadniczo-gospodarczej w polskich regionach tworzy potrzebę dwukierunkowych działań. Jednym kierunkiem, właściwym

samorządom wojewódzkim, jest kształtowanie sieci miast zdolnych do generowania rozwoju, w tym koncentracji osadnictwa i działalności gospodarczej. Drugim kierunkiem jest polityka miejska, oparta na zarządzaniu menadżerskim, prowadzącym do poprawy standardów funkcjonowania miast i ich otwarcia na rozwój.

Jednym z najważniejszych zadań obydwu szczebli samorządowych jest budowanie strategii marketingu urbanistycznego oraz regionalnego, a także partnerska współpraca w tym zakresie.

Literatura

- Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020, *W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów*, 2011, Gödöllő.
- Ave G., 1994, *Urban planning and strategic Urban marketing in Europe*, [w:] *Urban Marketing in Europe*, International Conference in Torino, Torino Incontra, s. 126-159.
- Bański J., 2007, *Koncepcje rozwoju struktury przestrzennej w Polsce – polaryzacja czy równoważenie?* Przegląd Geograficzny 79, 1, s. 45-79.
- Europejska Karta Planowania. Wizja miast i regionów – terytoriów Europy w XXI wieku, 2013, ECTP-CEU (Europejska Rada Urbanistów), Barcelona.
- Heffner K., Gibas P., 2011, *Regiony słabiej rozwinięte a efekty polityki spójności w Polsce*, [w:] E. Pancer-Cybulska, E. Szostak (red.), *Polityka spójności w okresie 2014-2020 a rozwój regionów Europy*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 227, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, s. 36-52.
- Gorzela G., 2009, *Uwagi nt. dokumentu UE Green Paper on Territorial Cohesion Turning territorial diversity into strength*, [w:] *Spójność terytorialna wyzwaniem polityki rozwoju Unii Europejskiej. Polski wkład w debatę*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 64-69.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, 2011, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Krajowa Polityka Miejska. Projekt, 2014, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.
- Markowski T., Marszał T., 2006, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja. Problemy i podjęcia podstawowe*, Polska Akademia Nauk, Komitety Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Warszawa.
- Markowski T., 2009, *Opinia w sprawie Komunikatu Komisji UE pt. „Zielona Księga w sprawie spójności terytorialnej – przekształcenia różnorodności terytorialnej w siłę*”, [w:] *Spójność terytorialna wyzwaniem polityki rozwoju Unii Europejskiej. Polski wkład w debatę*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 70-83.
- Sforzi F., 1994, *City marketing and local development*, [w:] *Urban Marketing in Europe*, International Conference in Torino, Torino Incontra, s. 341-352.
- Spójność terytorialna wyzwaniem polityki rozwoju Unii Europejskiej. Polski wkład w debatę, Wprowadzenie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 10-23.
- Veneri P., Burgalassi D., 2012, *Questioning Polycentric Development and its Effects. Issues of Definition and Measurement for the Italia NUTS-2 Regions*, European Planning Studies, vol. 20, no. 6, Routledge Taylor & Francis Group, s. 1017-1037.
- Zielona Księga w sprawie spójności terytorialnej. Przekształcanie spójności terytorialnej w siłę, 2008, Komisja Wspólnot Europejskich Bruksela.